

зростають ризики нераціонального використання та незаконного відчуження земель.

Після відкриття ринку спостерігається активізація великих агрохолдингів і компаній, які скуповують значні площі через підставних осіб. За відсутності ефективних антимонопольних механізмів це може призвести до формування земельних олігополій та соціальної напруги.

Система кредитування під заставу землі лише формується. Низька нормативна оцінка земель, складні банківські процедури, відсутність механізмів страхування ризиків роблять цей інструмент малодоступним для дрібних фермерів. Бракує також державних програм підтримки молодих фермерів і кооперативів.

Багато власників земельних паїв не розуміють процедур купівлі-продажу, не знають реальної ринкової вартості землі, не мають доступу до правової допомоги. Це створює підґрунтя для недобросовісних угод і занижених цін.

У межах Угоди про асоціацію з ЄС, Україна зобов'язалася привести земельне законодавство до європейських норм. Це передбачає вдосконалення екологічних стандартів, прозорість процедур, захист прав власності та розвиток механізмів правового захисту учасників ринку.

Завершення кадастрової інвентаризації, інтеграція реєстрів прав власності та запуск відкритих геоінформаційних систем дозволять мінімізувати корупційні ризики та покращити управління земельними ресурсами.

Потрібне впровадження дієвих інструментів моніторингу ринку, публічне розкриття великих угод, чітке дотримання обмежень щодо площі землі в одних руках, а також можливість анулювання угод, укладених із порушеннями.

Створення ефективної системи кредитування фермерів, запровадження земельних іпотек, розвиток кооперативних банків і страхових механізмів підвищать доступність земельного ринку для малих та середніх господарств.

Необхідне активне інформування власників паїв, фермерів і громадян щодо їхніх прав та можливостей на ринку землі. Програми правової допомоги, консультаційні центри та онлайн-платформи сприятимуть зростанню правової культури та захисту інтересів громадян.

Отже, земельні відносини в Україні нині переживають історичний етап трансформації. Відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення створює передумови для інвестиційного зростання, підвищення ефективності сільського господарства та розвитку місцевого самоврядування. Водночас проблеми правового врегулювання, інституційної слабкості, фінансової недоступності та соціальних ризиків потребують стратегічних рішень. Подальший розвиток земельних відносин має базуватися на прозорості, справедливості, сталому використанні ресурсів та інтеграції в європейський правовий простір. Комплексна земельна політика – це ключовий чинник не лише економічної стабільності, а й політичного суверенітету держави.

Оксана Ятишук (Тернопіль)

ВЗАЄМОДІЯ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ВИХОВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У сучасному світі, де процеси глобалізації та інформаційної стандартизації охоплюють усі сфери життя, питання збереження національної ідентичності набуває особливої ваги. В українському контексті це завдання пов'язане не лише з історичною пам'яттю, а й з потребою утвердження духовних, моральних і культурних цінностей.

Важливу роль у цьому відіграють народна педагогіка та художня література. Перша є носієм багатотисячних традицій, морально-етичних норм і колективного досвіду виховання, друга – дієвим засобом їхнього осмислення та популяризації через художнє слово.

Народна педагогіка – це сукупність знань, звичаїв, традицій, фольклору й обрядів, що формують морально-етичні засади народу. Вона виникла задовго до появи формальної освіти й охоплює весь комплекс духовного життя: родинне виховання, громадську мораль, трудові звичаї, народну етику. Основними принципами народної педагогіки є гуманізм, природовідповідність, працелюбність, патріотизм, колективізм та любов до рідної землі. У прислів'ях і приказках ці принципи набувають узагальненої форми: «Без роду – немає народу», «Шануй батька й неньку – буде тобі скрізь гладенько». Народна педагогіка виступає як духовно-культурна матриця, у межах якої формується особистість із чітким відчуттям національної належності.

Художня література не лише відтворює світоглядні засади, але й формує символічне сприйняття світу читачем. Через конфлікти, образи, сюжет і мову вона «виховує» – не прямим повчанням, але через емоційне залучення і ідентифікацію з героями. Письменник виступає як культурний перекладач народної традиції у модерному контексті.

У взаємодії з народною педагогікою література може:

«актуалізувати» моральне знання, яке існувало в устах народу, перебудувати його у відповідності з новими викликами, критично переосмислювати,

а також генерувати нові образи на перетині традицій і модернізації.

Література не лише відображає дійсність, а й формує духовні орієнтири суспільства. У ній закріплюються національні символи – рідна земля, мова, історія, пісня, звичай. Письменники стають носіями та інтерпретаторами народної мудрості, надаючи їй нових смислів у сучасному контексті. Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Ольга Кобилянська – усі вони використовували народнопедагогічні елементи (пісні, обряди, прислів'я, народні ідеали) як засіб виховання свідомого громадянина.

Національна ідентичність включає в себе уявлення людини про власну належність до певного етносу, з його мовою, історією, культурою. Література є важливим ресурсом її формування, оскільки через художнє слово вона вводить читача в національний культурний простір – через символи, історичні наративи, архетипи, емоційне відчуття спільності.

Тому посередництво народної педагогіки через літературу має потенціал впливати на підсвідоме засвоєння культурно-ідентичних маркерів.

Творчість Тараса Шевченка – яскравий приклад поєднання художнього генія з народною педагогікою. У вірші «І мертвим, і живим, і ненародженим...» поет звертається до українців із закликком пізнати своє коріння: «Чиї сини? Яких батьків? Ким, за що закуті?» Ці питання мають глибоко виховне значення: вони спонукають до осмислення власної національної сутності.

У поезії «До Основ'яненка» Шевченко стверджує: «Наша дума, наша пісня / Не вмре, не загине...». Тут народна пісня постає як педагогічний інструмент збереження пам'яті та моральних цінностей.

Іван Франко у своїй прозі й поезії неодноразово торкається теми виховання, освіти, самопізнання. У творі «Грицева шкільна наука» він змальовує становлення дитини в середовищі традиційної громади, підкреслюючи значення народної моралі. У байках Франка, зокрема в «Лісі

Микиті», народна педагогіка проявляється у формі моралі, заснованої на спостереженні за поведінкою тварин, що відображають людські характери. Через ці твори письменник наголошує: справжнє виховання має поєднувати народну мудрість і моральну відповідальність перед спільнотою.

Олександр Кониський – педагог і просвітитель, який прямо звертався до теми народного виховання. В оповіданні «Народна педагогіка» він описує ідеал виховного середовища, де дитина навчається у гармонії з природою, працею і родинними цінностями. Його герої живуть у відповідності до народних моральних принципів: працелюбства, щирості, скромності, духовної чистоти. Таким чином, у прозі Кониського художнє слово стає формою практичного втілення народнопедагогічних ідей.

Взаємодія народної педагогіки та художньої літератури має комплексний виховний ефект. Вона:

сприяє емоційному зануренню у національну культуру через образи, символи, пісні. Через емоційне занурення у художній текст читач відчуває культурну спільність: пісня, земля, мова, символи стають не абстракцією, а досвідом.

Наприклад, коли читач промовляє вголос рядки Шевченка чи співає народну пісню, він “включається” у традиційний культурний простір.

викликає самоідентифікацію через героїв, які втілюють моральні ідеали; Герої літератури, які ростуть, переосмислюють, борються, змінюють себе, стають моделями для читача. Через їхній досвід читач співпереживає й усвідомлює себе як належного до певної спільноти, культури.

створює зв’язок поколінь, коли читач сприймає твір як продовження народної традиції. Література стає мостом між поколіннями: наприклад, твір, що містить народні пісні, прислів’я, обриси життя минулого, дозволяє молоді “прийняти” культуру спадщину

допомагає переосмислити традицію, критично оновити її для сучасності. Не весь народнопедагогічний досвід є позитивним – в літературі письменники можуть критикувати стереотипи, звичаї, що суперечать людській гідності. Це допомагає дискусійно перетворювати культурний код, а не застигати в ідеалізації минулого.

Художня література формує наратив національного шляху – через міфи, герої, драму. Коли цей наратив переплітається з народнопедагогічним середовищем, він набуває глибшого резонансу в рамках культурної пам’яті.

Для молодого покоління література, в якій відображено народну мудрість, є дієвим інструментом духовного зростання й утвердження громадянської позиції.

Дослідження показало, що народна педагогіка та художня література утворюють гармонійний виховний комплекс, який сприяє формуванню національної ідентичності.

Художня література не лише транслює народні цінності, а й активно їх осучаснює, формуючи у читача здатність до критичного мислення та самоусвідомлення.

Від Шевченка й Франка до Кониського бачимо, що народнопедагогічні принципи (любов до Батьківщини, шана до праці, сімейні чесноти, духовна сила) реалізуються через художнє слово, формуючи моральний і культурний код української нації.

Таким чином, поєднання народної педагогіки й літератури є не лише теоретичною, а й практичною основою виховання патріотизму, духовності й національної гідності.